

S.Hacıbəyovun orkestr üçün konserti ilə təmsil olundu. Bəstəkarlarımızın yaradıcılığı barədə musiqişünas E.Abasova məruzə etdi.

Tarixi sənədlərdə və mətbuat səhifələrində

Qara Qarayev

MUSİQİMİZ BU GÜN

... Son illər musiqi həyatımız bir çox əlamətdar hadisələrlə zəngindir.

«Zaqafqaziya baharı» musiqi festivalı, Üzeyir Hacıbəyov və Müslüm Maqomayevin yubileyləri, Moskvada Azərbaycan incəsənəti həftəsi, respublika yaradıcı təşkilatlarının birgə plenumu, SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının plenumları...

Bütün bunların quruca sadalanması həmin hadisələrin böyük əhəmiyyəti haqqında tam təsəvvür yarada bilməz. Fəaliyyətimizi, ancaq biri digərini əvəz edən konsertlərə, görüşlərə, xarici səfərlərə, təntənəli yığıncaqlara görə qiymətləndirmək düzgün olmazdı. Yaradıcı təşkilatımızın – Bəstəkarlar İttifaqımızın, onun üzvlərinin gündəlik işləri tez-tez görüşüb yoldaşlarımızın əsərlərini dinləməkdən, müzakirə etməkdən, müasir musiqi aləminin yenilikləri ilə tanış olmaqdan ibarətdir. Bəstəkarlar İttifaqı, necə deyərlər, təkçə idarə, yaxud müəssisə deyil, bura bizim evimizdir, dostluq görüşləri və söhbətləri üçün bir məkandır, bəzən də incəsənətimizin, musiqi sənətimizin, peşəmizin gündəlik və zəruri məsələləri haqda mübahisələr meydanıdır.

Təşkilatımızda belə görüşlər və söhbətlər çox keçirilib.

Əksər hallarda səmimi atmosfer yaratmağa nail olmuşuq. Təzə yaradıcılıq nümunələri ilə bizi tanıy etmək istəyən yoldaşlarımızın bir xahişini belə diqqətsiz buraxmamış, hər yeni musiqi əsərini birlikdə dinləyib müzakirə etmişik. Məncə, elə hal olmayıb ki, biz müəlliflərin arzusunu yerinə yetirməyək. Ancaq açıq demək lazımdır ki, İttifaqın bəzi üzvləri öz əsərlərini müzakirəyə verməyi lazım bilmir; görünür, bu, özünü tox tutmaqdan irəli gəlir, bəzi hallarda isə müəlliflər aydın məqsəd güdür, riskə gedib öz əsərlərini müzakirəyə vermək, ünvanlarına tənqidi mülahizələr eşitmək istəmirlər. Axı, tənqid olunan əsəri yenidən işləmək lazım gəlir. Bu isə partituranı tezliklə işə keçirmək imkanını azaldır, hətta müəllifi müqavilə bağlamaqdan məhrum edir. Bəstəkarlar İttifaqının bəzi üstündən iş görəndə isə heç bir çətinlik çəkmədən belə əsərləri radioya, yaxud Mədəniyyət Nazirliyinə sırmağa olar. Orada isə «ara qarışıb, məzhəb itib». Demək lazımdır ki, əgər belə əsər «kitabxana qəbiristanlığı»nda yatarsa, bu hələ ziyanın yarısıdır. Həmin əsərləri bir ətək pul töküb almaqdan əlavə, çalır, lentə yazır, efirə buraxır, hətta çap da edirlər. Bax, əsl bəla budur. Belə hallarda bəla doğrudan da böyükdür, ondan ziyan çəkən isə bu və ya digər idarənin balansı deyil, əsl incəsənətlə qovuşmağa atan və aldadılan dinləyici kütləsidir.

Aydındır ki, təşkilatımızın xəbəri olmadan nəşr və ifa olunan əsərin məsuliyyəti «cidanı çuvalda gizlədənlərin» üzərinə düşməlidir. Lakin, əslində iş işdən keçəndə öz üzvlərinin yaradıcılıq məhsulu üçün Bəstəkarlar İttifaqı cavab verməli olur. Deməliyəm ki, belə hallar tək kiçik formalı əsərlərə deyil, böyük səhnə əsərlərinə – baletlərə, operalara, musiqili komediyalara da aiddir. Çox vaxt biz hazır əsərlərin baxışına dəvət olunuruq; tamaşanın vaxtı artıq müəyyən edilmiş, afişalar çap olunmuşdur. Belə hallarda Bəstəkarlar İttifaqı nə müəllifə, nə

də teatra yaradıcılıq köməyi göstərə bilmir. Biz radionun, televiziyanın, musiqili teatrların, konsert təşkilatlarının muxtariyyətinə toxunmaq istəmirik. Bu təşkilatların bədii rəhbərləri və bədii şuraları var. Söhbət sıx yaradıcılıq təmasından, işgüzar əlaqələrdən gedir, çünki musiqimizin taleyi hamımızı eyni dərəcədə düşündürür.

Ən vacib və başlıca təşkilati vəzifəmiz Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığını respublikamızdan kənar, bütün ölkəmizdə və xaricdə təbliğ etməkdir. Musiqimizin rəngarəng təbliğ formaları müntəzəm, planlı surətdə həyata keçirilməlidir. İttifaq yanındakı musiqi fondu bu sahədə müəyyən işlər görür. Ancaq hər halda digər respublikalara nisbətən ləng tərpənirik. İnadkarlıq və təşəbbüskarlığımız çatışmır. Biz öz nəşrlərimizi, vallahımızı, lent yazılarımızı SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının xarici işlər komissiyasına təsadüfi hallarda göndəririk. Göndərəndə də onların gələcək taleyi ilə az maraqlanıyıq. İndiyə qədər öz təşəbbüsümüzlə xarici ölkələrdə Azərbaycan simfonik və kamera musiqisindən ibarət bir konsert belə təşkil etməmişik. Xarici ölkələrə qastrol səfərləri zamanı ifaçıların repertuarı tələsik tutulur, oraya eyni bir əsər dəfələrlə daxil edilir, repertuar artistin öhdəsinə buraxılır, bəzi hallarda isə onun şıltaqlığından asılı olur. Bu hələ harasıdır, son vaxtlar musiqi mədəniyyətimiz xarici ölkələrdə həvəskar bəstəkarların əsərləri ilə də təmsil olunur. Mədəniyyət Nazirliyi, Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyəti musiqimizin nümunələri kimi xarici ölkələrə göndərdiklərini götür–qoy eləsələr, orada musiqi sənətimizi kimin və necə təmsil etməsi məsələsinə məsuliyyətlə yanaşsalar, yaxşı olar. Bu işdə rəssam dostlarımızdan çox şey öyrənməliyik. Onlar müxtəlif xarici ölkələrdə müvəffəqiyyətlə nümayiş etdirilən sərgilərə ekspozisiyalar hazırlanmasına çox ciddi və tələbkər yanaşırlar.

Musiqimizin təbliğinin qüdrətli vasitələrindən biri də

onun radio və televiziyanın «qızıl fondu» üçün lentə alınması və qrammofon vallarına yazılmasıdır. Lentə yazmaq işində bizə respublikanın radio və televiziyası kömək göstərir. Musiqimizin Moskva kollektivlərinin ifasında lentə yazılması radio və televiziya idarəsinin iştirakı və köməyi sayəsində mümkün olur. Lakin burada da Bəstəkarlar İttifaqı ilə birgə düşünülmüş, razılaşdırılmış dəqiq plan lazımdır. Bəzən müəllifin işgüzar təşəbbüskarlığının şıltaqlığa çevrildiyi hallar da müşahidə edilir. Bu isə heç kəsin əsərinin «qızıl fonda» yazılması üçün bədii meyar deyildir.

Azərbaycan musiqisinin vala yazılması vəziyyəti olduqca pisdır. Bu işi Bakıda yerli təşkilatlar, bəzi hallarda isə Tbilisidən gələn briqadalar görür. Həmin işdən, əsasən, qazanc məqsədi güdürlər, odur ki, incəsənətimizin mənafeyi sıxışdırılıb ikinci plana keçirilir. Siyahılar gözüyümülu tutulur, kim tərəfindən, harada tərtib edildiyi də bilinmir. Ayrı-ayrı halları nəzərə almasaq, «val hay-küyü»ndə əl altında nə varsa, hamısı yazılır. Xalq musiqisi və professional musiqi arasında düzgün nisbət saxlanılmır. Xalq çalğı alətlərində nə çalınırsa, xalq musiqisinə aid edilir. Kamera, simfonik və opera musiqisi isə təsadüfdən-təsadüfə vala yazılır. Burada əsas, həlledici meyar bundan ibarətdir; soruşurlar, «ifa və məşqləri çox uzatmayacaqsınız ki?» Əgər əsər yazılmamışdan əvvəl məşq edilməlidirsə, onda müxtəlif bəhanələrlə həmin siyahıdan çıxarılır. Yazılandan sonra da belə əsərin bəxti gətirmir. Vallar satışı buraxılmır, yaxud da çox az miqdarda buraxılır. Bəstəkarlarımızın əsərləri yazılmış valların çoxusunu tapmaq və almaq qeyri-mümkündür. Yəqin ki, onlar haradasa anbarlarda, toz altında itib-batır, ticarət təşkilatlarının fikrinə görə qazanc üçün yaramır.

Mənə etiraz edib deyə bilərlər ki, hər halda Azərbaycan simfonik, kamera, opera və əsl xalq musiqisi valları var. Buna

cavab vermək olar ki, bu, xoşbəxt təsadüfdür. (Bir qayda olaraq professional musiqimiz vallara Moskvada yazılır və çox tez də yayılır). Bu xoş təsadüflər val makulaturası okeanı içində itib-batır, makulatura özü isə ticarət təşkilatlarına sel kimi axır. Bunu sübut etmək çətin deyil: ölkəmizin hər hansı bir şəhərində istədiyiniz mağazaya girib, xoşbəxt təsadüf nəticəsi olan valı almağa təşəbbüs göstərin. Tapa bilməyəcəksiniz.

Yaxşı yadımdadır, vaxt vardı Azərbaycan musiqisini vala yazdıranda, məsələyə böyük tələbkarlıqla yanaşır, siyahını Bəstəkarlar İttifaqının İdarə Heyətində müzakirə və təsdiq edirdilər. O vaxt həm xalq musiqisini, həm də bəstəkarlarımızın əsərlərini vala yazmaq işi yüksək ideya və bədii səviyyədə idi. Ən yaxşı nümunələr diqqətlə seçilir, bu işə ən yaxşı ifaçılar cəlb edilirdi. İdeoloji işlə birbaşa əlaqəsi olan bu ciddi məsələdə qayda-qanun yaratmaq vaxtı çoxdan çatmışdır.

Nəşriyyatımız musiqi ədəbiyyatı ilə başlıca olaraq bizim respublikanı təmin edir. Belə ki, ticarət təşkilatlarının yaratdığı maneələr onların yayılmasını çətinləşdirir. Təsadüf nəticəsində Moskva, Leningrad, Kiyev və digər şəhərlərin mağazalarına az miqdarda düşən nüsxələr dərhal satılır. Moskva, Leningrad konservatoriyalarında kitabxana kataloqlarına baxanda adamın qəlbi ağrıyır. Oralarda bizim musiqimiz necə də kasıb, təsadüfi və səthi təmsil olunmuşdur.

Təklif edirik ki, Moskva, Leningrad, Kiyev və digər böyük konservatoriyaların, eləcə də Moskva, Leningrad və müttəfiq respublikaların bəstəkarlar ittifaqlarının kitabxanalarına müntəzəm olaraq məcburi nüsxələr göndərilsin. Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinin imkanlarından daha məqsədəuyğun və planlı şəkildə istifadə etməklə xaricə də not materialları göndərmək vacibdir.